

IV KIRJA

Cembalosävellykset

Neljäs kirja

Säveltänyt Monsieur de Couperin, Kuninkaan urkuri, ym.

Kaivertanut du Plessy

Pariisi

[Kustantanut] tekijä, Boivin ja Le Clerc 1730

Painolupa 14.5.1713

[Esipuhe]

On jo kolmisen vuotta siitä, kun sain nämä sävellykset valmiiksi. Mutta koska terveyteni heikkenee päivä päivältä, ystäväni ovat kehottaneet minua lopettamaan työskentelyn, enkä sen jälkeen ole säveltänyt mitään laajoja teoksia. Kiitän yleisöä siitä suosiosta, jota se on tähän asti halunnut osoittaa sävellyksiäni kohtaan. Uskon, että olen ansainnut ainakin osan siitä sen innon vuoksi, jota minulla on ollut yleisön miellyttämiseksi. Koska tuskin kukaan on säveltänyt kaikenlaista musiikkia enemmän kuin minä, toivon että perheeni löytää papereistani jotain, joka antaa syyn ikävöidä minua, mikäli nyt ikävöimisestä on mitään hyötyä elämän jälkeen. Mutta ainakin tästä ajatuksesta on pidettävä kiinni, jos haluaa ansaita sen houremaisen kuolemattomuuden, jota lähes kaikki ihmiset halajavat.

Huomautus tähän kirjaan

Alottaessani tämän kirjan 25. sarjaa alkuperäinen suunnitelmani oli, että se olisi ollut c-mollissa ja C-duurissa. Mutta ensimmäisen c-mollissa olleen kappaleen jälkeen sain ajatuksen tehdä kappaleen Es-duurissa, joka on tietysti tämän sarjan c-mollin rinnakkaissävellaji. Koska ensimmäinen ja kolmas kappale ovat kumpikin joutuneet kadoksiin, tämä sarja on tässä sellaisenaan, sillä en ole voinut huonon kuntoni takia osallistua tämän kirjan valmistelutyöhön. Jos ne kaksi kappaletta myöhemmin löytyvät, korjaan asiointilan tai ainakin annan ohjeet niille, jotka sen voivat korjata. Siinä tapauksessa cartouche, ennen kappaletta *La Visionaire*, on tarpeeton. Mutta tästä ei ole haittaa kirjan kokonaisuudelle eikä millekään yksittäiselle kappaleelle.

20. ordre

La Princesse Marie

Marie Leczinska (Leszczyńska, 1703–1768), Ludvig XV:n puoliso ja Ranskan kuningatar vuodesta 1725. Kun Ludvig XV oli 15-vuotias, katsottiin hänen olevan sovelias avioliittoon. Hänet kihlattiin Espanjan Infantan eli kruununprinsessan Maria Ana Victorian kanssa, joka oli vain viisivuotias. Avioliiton odottamisen – kymmenisen vuotta – arveltiin olevan Ludvigille liikaa, ja kun ulkopoliittiset syyt muuttuivat tälle avioliitolle epäsuosiollisiksi, Infanta lähetettiin takaisin Espanjaan. Aviopuolison valinta kohdistui Puolan vallasta syöstyyn kuninkaan Stanislas I:n tyttäreeseen, prinsessa Marieen. Mariesta tuli Couperinin oppilas

Air dans le goût Polonois

air puolalaisessa tyyliässä

Troisième partie (kolmas osa) on puolalaisessa tyyliässä ("dans le goût Polonois").

La Boufonne

ilveilijä, klovni

Klovni teatterissa.

Les Chérubins ou L'aimable Lazure

kerubiinit tai rakastettava lasuuri

Kuvataiteessa kerubit maalattiin usein punaisiksi ilmaisemaan niiden liekehtivää rakkautta Jumalaan. Kerubiksi voitiin siksi kutsua henkilöä, joka punastuu. Lasuuri (*l'azur*) on maalausjälki, joka saadaan aikaan läpikuultavaksi ohennetulla värillä, kun se maalataan toisen päälle. Poskien hehku muistuttaa lasuurimaalauksella aikaan saatua efektiä ja herättää katsojassa hellyyttä.

La Croûilli ou la Couperinéte

Brien maakunnassa Crouilly oli se kylä, josta Couperinin suku oli kotoisin. Tässä sävellyksessä onkin musette-jakso muistuttamassa maalaisista juurista. Nimi voi viitata Couperinin sukuun tai niihin suvun edustajiin, joihin Françoisilla oli jatkuva kontakti: lähinnä tulevat kysymykseen hänen serkkunsa Marguerite-Louise, joka oli taitava laulajatar, ja hänen tyttärensä Marguerite-Antoinette, lahjakas cembalisti, joka työskenteli hovissa Couperinin sijaisena, kun tämä oli sairas.

Couperinin urkukirjan (1690) nimilehti kutsuu Couperinia arvonimellä "sieur (seigneur) de Crouilly". Epäselvää on, kenen aloitteesta näin tehtiin. "Sieur" antaa olettaa, että Couperinilla olisi ollut maaomaisuutta Crouillyssa. Ei ole tietoa siitä, omistiko Couperinin isä maata ja oliko François perinyt sen. Françoisin isä kuoli pojan ollessa nuori ja äiti tuli vaikeasti toimeen: Couperinin urkukirja oli kopioitava käsin varojen puutteessa, ja vain nimilehti pystyttiin painamaan. Tämän jälkeen Couperin ei näy käyttäneen tätä titteliä. Vuodesta 1696 se olisikin ollut tarpeetonta, sillä kuningas myönsi hänelle tittelin "le comte Couperin". Tämä kreivin arvonimi sijoittui aateliston hierarkiassa markiisin ja varakreivin (*vicomte*) väliin. Tämän johdosta Couperin antoi suunnitella itselleen vaakunan. Ei ole dokumentteja siitä, että tähän Couperinin arvonimeen olisi sisällynyt maaomaisuutta.

Sävellyksen toinen osa urkupisteineen on maalaisessa musette-tyyliässä ("dans le Goût de Muséte").

La Fine Madelon

hieno (myös etevä) Madelon

Tämä kappale on esitettävä "affectueusement", hellästi, rakastavasti, tunteikkaasti. Madelon on Molièren näytelmän *Sievistelevät hupsut* henkilö. Ks. seuraava osa (IV:20: La Douce Janneton).

La Douce Janneton

suloinen Janneton

Nämä kaksi perättäistä sävellystä viittaavat samaan henkilöön, Comédie Française näyttelijättäreeseen. Kyseessä on Jeanne de Beauval, jota kutsuttiin Jannetoniksi. Hänen hienoin roolinsa oli Madelon Molièren näytelmässä *Le Précieuses Ridicules* (Sievistelevät hupsut). Janneton esiintyy toisen kuuluisan näyttelijättären, Fanchonin (ks. I:5: La Tendre Fanchon), kanssa Couperinin kaanonissa *La Femme entre deux draps* (Nainen kahden lakanan välissä). Hänen kerrottiin synnyttäneen 28 kertaa.

Canon à 3

La femme entre deux draps
Gravement fait le cas.
Les Jeannetons et les Fanchons
Ne vont que par sauts et par bonds;
Mais la Catin va si grand train,
Que qui ne la tiendrait au crin
Seroit désarçonné,
Démonté,
Culbuté soudain.

(Runossa vaimon sanotaan hoitavan tehtävänsä kahden lakanan välissä vakavasti, sen sijaan teatterin tyttöjen [les Jeannetons et les Fanchons] kevytmielisesti. Mutta ammattilaista täytyy pitää hiuksista kiinni, ettei mene aivan mahdottomaksi.)

J(e)anneton esiintyi myös Molièren näytelmässä *le Bourgeois Gentilhomme* (Porvari aatelismiehenä). Vitsikästä on varmaan ollut, että porvari Jourdain laulaa kansanomaisen laulun, jossa yksi näyttelijättäristä esiintyy omalla nimellään.

Je croyais Janneton
Aussi douce que belle
Je croyais Janneton
Plus douce qu'un mouton
Hélas! Hélas!
Elle est cent fois mille fois plus cruelle
Que n'est le tigre des bois.

Jeannette yht' armas on
kuin kaunis, monta vertaa –
niin uskoin – vienomp' on
kuin vuona viaton.
Ah voi! Ah voi!
hän julmemp' on sata, on tuhat kertaa
kuin tiikeri viidakon.

(suom. Sulevi ja Otto Manninen)

La Sezile. Pièce croisée sur le grand Clavier

Kappale, jossa kädet menevät ristiin. Kyseessä on Nicolas Sézile, kuninkaan kolehti- ja almuvarojen (*les offrandes et aumônes de Roi*) hoitaja.

Les Tambourins

rummut

Tambourin on kalvorumpu, jota lyödään yhden käden kapulalla. Toinen käsi on varattu pienen huilun (*fifre*) soittamiseen. Sana tarkoittaa myös yleensä rumpua ja maalaista tanssia.

21. ordre

Clark on vakuuttunut siitä, että jokainen sarja muodostuu yhden aiheen ympärille. Niin ollen tämä sarja kuvaisi epäonnistunutta rakkausjuttua, kenties Couperinin itsensä kokemaa?

La Reine des coeurs

sydänten kuningatar

Rakastajatar. Tällainen henkilö on rakkauden ja ihailun kohde. Hänellä on sen vuoksi paljon valtaa ihailijaansa. Aateliston piiristä löytyi runsaasti esimerkkejä tällaisista henkilöistä. Eräs saattoi olla Mme de Maintenon, joka oli varsin halukas ohjailemaan kuningasta (Ludvig XIV), yleensä kuitenkin hienovaraiseen tapaan. Mme de Maintenonilla ei ollut hovissa mitään virallista asemaa puhumattakaan että hän olisi ollut kuningatar, vaikka olikin solminut avioliiton kuninkaan kanssa: hän oli siten kuninkaan sydämen kuningatar. Hänen vaikutuksensa kuninkaaseen oli vähintäänkin huomattava, mikä herätti paljon arvostelua.

Otsikon monikkomuoto "sydämet" voi kyllä myös viitata sellaiseen toiseen henkilöön, joka on monien rakkauden ja ihailun kohde.

La Bondissante

bond (subst.) – hyppy, loikkaus; bondir (verbi) – loikata, hypellä, säpsähtää; bondissement – (kuv.) voimakas äkillinen tunnekuuhu

Nämä hyppyt ovat tavallisimmin vuohien ja muiden eläinten hypähtelyä.

Furetièren sanakirja (1725) antaa seuraavan esimerkin: "Le Prince du Condé dans ses sauts, & sa legere demarche, semblable à ces animaux vigoureux – –." (Condén prinssi hyppelyineen ja kevyine kävelytapoineen, muistuttaen näitä jännteriä eläimiä – –.) Condén prinssi Henry Jules de Bourbon (1643–1709), "Monsieur le Prince", oli mielenterveydeltään labiili, ruma ja julma mies. Elämänsä loppuvaiheessa hän kuvitteli muuttuvansa tai muuttuneensa eläimeksi.

Kyseessä saattavat yksinkertaisesti olla myös oopperan tanssijan tai varsinkin italialaisen komedian näyttelijän hyppyt. Vai onko kyseessä viittaus sängyssä tapahtuviin "hyppyihin"? (Ks. I:5: La Tendre Fanchon, "La Femme entre deux draps".)

La Couperin

Säveltäjä itse. Näin ainakin on varmaan ymmärtänyt säveltäjä François Dagincourt, jonka sävellys "Couperin" vuodelta 1733 on samassa sävellajissa ja jossain määrin samaa tyyliä.

La Harpée, Pièce dans le goût de la Harpe

Musiikki viittaa harpun soittamiseen, sillä kaikki soinnut on kirjoitettu soitettaviksi "arpégement", murtaen. Voi olla, että tässäkin Couperinilla on sanaleikki, sillä *harper* tarkoittaa myös riitelemistä.

La Petite Pince-sans-rire

Pahansuopainen, kelju kommentti tai nälvivä vitsi, joka ei naurata.

22. ordre

Clark arvelee tämän sarjan kertovan pieleen menneestä rakkausjutusta.

Le Trophée

voitonmerkki; voittosaalis

Valloitus rakkaudessa?

Premier & second Air pour la suite du Trophée

ensimmäinen ja toinen Air sarjaan nimeltä Trophée

Le point du jour

aamunkoitto, auringonnousu

Rakkausjutun jälkeinen aamu?

Otsikko ei voi olla tuomatta mieleen seuraavaa:

Kun Ludvig XIV vielä oli lapsi ja ennen kuin hänen epiteettinsä ”Aurinkokuningas” vakiintui, painettiin mitaleita ja sommiteltiin runoja, joissa häneen ja Ranskan tulevaisuuteen viitattiin ”auringonnousuna” (*point du jour*). Teini-iässä hän tanssi ”Auringonnousun” roolissa.

Versaillesin linnan puistossa Latonan altaan kummallakin puolella oli *cabinet* ('huone', rajattu alue), molemmissa kaksi allasta suihkulähteineen. Niiden aiheena olivat eräät Aisopoksen innoittamat La Fontainen eläinfaabelit. Suihkulähteiden patsaat saivat siten faabeleiden mukaan eläinten muodon (*cabinets des combats des animaux*; eläinten taistelujen huoneet). Eräs näistä on *Point du jour* – siinä koira on hyökännyt saksanhirven kimppuun. Muut aiheet olivat Ilma, Keskipäivä ja Ilta.

L'Anguille

ankerias

Ankeriaaksi voitiin kutsua henkilöä, joka pelkää ilman syytä, ei pysty saattamaan toimiaan loppuun tai kiemurtelee niistä vapaaksi. Hänen puheissaan tai teoissaan on jotain hämää, ja hän pakenee kuin ankerias. Jos Clarkin hypoteesi rakkausjutusta tämän sarjan teemana on oikea, voisi kuvitella jutun toisen osapuolen kiemurtelevan vapaaksi oletetusta sitoutumisesta.

Le Croc-en-jambe

kampitus

Kampitus oli tavallinen hauskus commedia dell'artessa ja burleskinäytelmissä. Sitä käytetään myös kuvaannollisessa merkityksessä ilmaisemaan jonkin aikeen, suunnitelman, kilpailijan tai vihämiehen kampittamista.

Yksi Furetièren esimerkeistä kuuluu: ”Hän on kampittanut Kupidon.” (pettänyt rakastetun).

Menuets croisés

menuetit (kädet) ristissä

Menuetin äänet menevät ristiin, joten sävellys soitetaan kahdella sormiolla.

Le Tours de Passe-passe

passee – kulkeminen; tours – kierros, pyörähdys, 'vuorollaan'

Silmänkääntäjän temppu, jossa kädet viuhkuvat ristiin edestakaisin, ilman että katsoja tietää mitä hän niillä tekee. Taikuri sanoo: "passee-passee". Tässä käsien vieminen koskettimistolla toistensa yli vuorotellen.

23. ordre

L'Audacieuse

rohkea, uskalias, huimapäinen; julkea, häpeämätön

Evaristo Gherardi oli kuuluisa Harlekiini. Hänen debyyttinsä 1689 tapahtui uskaliaalla vedolla, joka oli "l'audacieuse tentative" eli yltiöpäinen yritys. Hän sai roolin maineikkaalta edeltäjältään, joka oli siinä epäonnistunut, ja teki sen rohkeasti ja hävyttömän hienosti.

Les Tricoteuses

neulojat

Pudonneet silmukat ("maïlles-lâchées") ilmaistaan vähennetyin septimein, jotka Couperinin ajan viritysjärjestelmässä soivat erityisen epäpuhtaasti. *Tricoteur* oli myös kiusantekijä, joka harrasti epärehellisiä temppuja.

L'Arlequine

harlekiini

Ensimmäisen osan (IV:23: L'Audacieuse) Harlekiini, Evaristo Gherardi. Gherardi oli italialainen näyttelijä ja teatterinjohtaja, joka sai Ranskassa hyvän klassisen koulutuksen. Hän johti italialaista komediateatteria, suunnitteli siihen näytelmiä ja erikoistui Harlekiinin rooliin. Couperinin ohjeen mukaan kappale on esitettävä burleskiteatterin tyyliin ("grotesquement").

Les Gondoles de Délos

Deloksen gondolit

Ludvig sai Venetsian valtiolta lahjaksi aitoja gondoleja ja niiden soutajat. Gondoleissa kuningas seurueineen veneili kesäiltoina Versaillesin Grand canalilla Lullyn muusikkojen soittaessa kelluvalla lautalla. Grand canalin alussa on Apollon allas; kuninkaaseen viitattiin Apollona. Deloksen saarta pidettiin antiikin Kreikassa Apollon ja Artemiin synnyinpaikkana. Koska saari oli pyhä, siellä ei saanut kukaan kuolla eikä syntyä. Oliko kuninkaan gondoli hetken irrallaan kaikesta muusta elämästä, vertauskuvallinen Delos? Eräänlainen Delos oli myös koko Versailles: se muodosti muusta maailmasta erillisen yhteisön, josta poistumista kuningas ei katsonut hyvällä. Jos joku muu kuin kuningashuoneen jäsen sattui kuolemaan siellä, ruumis piti heti siirtää pois mahdollisimman huomaamattomasti.

Les Satires, Chèvre-pieds

satyyrit, pukinjalkaiset

Antiikin Kreikasta periytyvässä mytologiassa satyyrit olivat puoli-inhimillisiä karvaisia olentoja, joilla oli pukin jalat ja oinaan sarvet ja jotka asuivat metsissä. Ne ajoivat takaa nymfejä hekumallisia hetkiä varten. Ne olivat burleskinäytelmien suosittu aihe (toinen osa: "dans un goût burlesque").

24. ordre

Les Vieux Seigneurs, sarabande grave

vanhat herrat, hidas sarabande

Les Jeunes Seigneurs, Cy-devant les petits Maitres

nuoret herrat, jotka aiemmin olivat olleet pikkukherroja

"Vanhat herrat" ovat Ludvig XIV:n hovin jäseniä, aatelisia, arvokkaita, vanhoja, suorastaan vanhanaikaisia. "Nuoret herrat" edustavat nuorempaa sukupolvea ja sijaishallitsijan aikaa ja ovat usein virkamiehiä. Kyseessä on siis ensinnäkin kahden sukupolven ja regiimin ero ja toiseksi viittaus sosiaalisen nousun mahdollisuuteen tai ainakin sen tavoittelemiseen. *Les petits maîtres* pyrkivät parantamaan asemaansa hovissa, vaikka eivät ole vielä omaksuneet nuorten herrojen toiminnan ja käyttäytymisen tapoja. Dufresny'n *Les Amusements Sérieux et Comiques* (1699) kertoo näistä seuraavasti:

Korkeimman arvon hovilaiset uhraavat yhtä hyvin elämänsä kuin vapaa-aikansa; ne he uhraavat kunnian ja hyveen vuoksi, koska ne hyödyttävät hovia; [*les petits maîtres* taas], koska hovista on heille hyötyä. [– –] Irstailunsa hovilainen pyrkii kätkemään käyttäytymissääntöjä noudattavan ulkokuoren alle. *Le petit maître* yrittää näyttää vielä kunnollisemmalta kuin onkaan. Edellinen harkitsee huolella ennen kuin puhuu; jälkimmäinen puhuu paljon eikä juuri ajattele. Edellinen tavoittelee varallisuutta, toinen uskoo että se juoksee hänen peräänsä. Hovilaiset imartelevat samalla tavalla koko seurapiiriä, yhtä lailla ystäviään kuin vihamiehiään; *les petits maîtres* ovat rehellisempiä: he eivät piilota ystävyttään tai vihaansa – – heidän kohteliaisuutensa sekoittuvat loukkauksiin, ja heidän syleilynsä ovat puoliksi hyväilyjä, puoliksi nyrkiniskuja.[*]

Nuorista virkamiehistä La Bryuèrellä on purevaa sanottavaa:

On jokin määrä nuoria virkamiehiä, joita suuret edut ja hovit ovat liittäneet eräisiin niistä, joilla on hovissa nimenään *petits-maîtres*: he matkivat näitä, ovat paljon vakavampia kuin virkamiehet yleensä ja luulevat ettei heidän tarvitse olla järkeviä ja kohtuullisia, koska ovat nuoria ja menestyviä. He omaksuvat hovista sen, mikä on pahinta: turhamaisuuden, velttouden, hillittömyyden, irstauden, ikään kuin kaikki nämä paheet olisivat heille kuuluvia, ja kun he sitten esittävät teeskennellen roolia, joka on kaukana siitä, mitä heidän on esitettävä, he muuttuvat viimein, toiveidensa mukaisesti, uskollisiksi jäljennöksiksi ja hyvin ilkeiksi originaaleiksi. (Suom. J. A. Hollo.)

Petits-maîtres-termillä on myös eräs erityismerkitys: kun sijaishallitsijan aikana Ranskan hovi juonitteli ja muodosti erilaisia liittoutumia (*cabales*), olivat

Beaufortin herttuan ja Condén prinssin ympärillä olevat liittolaiset *petits-maîtres*, koska he pyrkivät johtamaan valtiota ("être les maîtres de l'État").

[*] Dufresny huomauttaa, että *petits-maîtres*-sanan positiivinen merkitys "jeune homme de qualité, qui se distingue par un air avantageux, par un ton décisif, par les manières libres et étourdies" (esim. Ranskan Akatemian sanakirja 1740) on uudissana eikä siis päde tässä.

Les Dars-homicides

murhaavat (kohtalokkaat) nuolet

Nuolet ovat Kupidon nuolia. Sana voi tarkoittaa myös merkitsevää katsetta, joka säväyttää kohdetta.

Les Guirlandes

kukkaköynnökset

Kruunun muotoinen koriste, valmistettu jalometallista ja -kivistä, pitsistä tai maalaisilla kukista.

Les Brinborions

Brimborions tarkoittaa kaikenlaisia pieniä hölmöjä ja mitättömiä asioita, joille ei usein ole nimiäkään. Molièren näytelmässä *Sievistelevät hupsut* kunnan porvari Gorgibus päivittelee tyttärensä ja tämän serkun kaunistautumispuuhia

Gorgibus:

– Missä ovat leidit?

Marotte [sievistelevien hupsujen palvelija]:

– Huoneessaan.

Gorgibus:

– Mitä he hommaavat?

Marotte:

– Laittavat huulipunaa purkkeihinsa.

Gorgibus:

– Riittää jo se purkkipuuha, kutsukaa heidät alas.

Gorgibus (yksin):

– Nuo vietävät letukat pumadoineen aikovat saattaa minut vararikkoon.

Kaikkialla näen vain munanvalkuaista, ruusuvesiä ja tuhansia muita höpötyksiä [*brimborions*], joita en tunne nimeltäkään.

(suom. Otto Manninen)

La Divine-Babiche ou les amours badins

sylikoira tai leikkisä rakkaus

Eläin vai vertauskuva? Esitysohje on "voluptueusement" eli aistillisesti, hehumallisesti, joten viittaus voi olla myös helposti rakkauden leikkeihin antautuviin naisiin, jotka käyttäytyivät kuin sylikoirat, aina valmiina "rapsutettaviksi".

La belle Javotte autre fois l'Infante

Espanjan kruununprinsessa eli Infanta Maria Ana Victoria tuotiin viisivuotiaana Ranskaan Ludvig XV:n kihlatuksi. Avioliiton odottamisen (kymmenkunta vuotta) arveltiin olevan viisitoistavuotiaalle Ludvigille liikaa eivätkä ulkopoliittisetkaan syyt suosineet avioliittoa, joten Infanta lähetettiin takaisin Espanjaan. (Ranskan kuningattareksi tuli Puolan prinsessa Marie Leczinska.) Couperin ehti opettaa Infantaa jonkin aikaa.

Vaativuorokirjoituksesta tulevaa tyttöä voitiin kutsua javotteksi. Javotte-niminen tyttö esiintyy lukuisissa näytelmissä. Derek Connors uskoo, että tässä on kyseessä ns. vaudeville, populaari kevyt laulelma, jonka sanat ja tarkoitus muuttuivat aina yhteyden mukaan.

L'Amphibie

maalla ja meressä liikkuva

Sävellyksessä on ambivalentisti passacailien tai chaconnen muotoinen: rondeau kiertää vain lopussa. Siinä on kaksi osaa, ensimmäinen duurissa, toinen mollissa.

Kahdenlainen elämä; ihmisen kaksi puolta: ruumiillinen ja henkinen.

La Bruyère kuvaa *amphibiaksi* sellaista henkilöä, jolle kelpaavat kaikki erilaiset virat ja tehtävät ja niiden mukana tulevat palkat ja edut; he liikkuvat kaikkialla ja heidän asemansa hovissa tekee heidät päteviksi nauttimaan kaikista eduista ja suosioista:

Hovissa näkee ahnaita henkilöitä, jotka omaksuvat kaikki asemansa saadakseen nauttia niiden etuja: heille sopii kaikki, hallintotoimet, virat, palkkapitäjät; he ovat niin hyvin mukautuneita, että heidän asemansa tekee heidät päteviksi nauttimaan kaikkea suosiota; he ovat *amfibeja*, he elävät kirkosta ja sotilaanammattista ja osaavat salaa liittää näihin papinkaavun. Jos kysytte: "Mitä nämä henkilöt tekevät hovissa?", sanon että he ottavat vastaan ja kadehtivat jokaista, jolle jotain annetaan. (Suom. J. A. Hollo.)

Otsikko voisi myös hyvin viitata sijaishallitsijaan, Orlèansin herttuaan, jonka elämä ja persoonallisuus jakautuivat selvästi kahtia.

Amphibie saattoi tarkoittaa myös henkilöä, jonka taipumukset varsinkin pukeutumisessa viittasivat vastakkaiseen sukupuoleen. Tällaisia transvestiitteja ja homoseksuaaleja löytyi lukuisia hovista ja muista piireistä.

25. ordre

La Visionnaire

vision – näky, näkeminen; harhanäky, haavenäky, hourekuva, mielikuvitus

– Desmaretin tämän niminen näytelmä 1637. Näytelmän viimeinen esitys oli 1692. Tämän näytelmän kiinnostavuus perustuu pitkään sarjaan erilaisia tyyppisiä, mutta juonta siinä ei ole juuri nimeksikään.

– Yksi Couperinin varhaisista triosonaateista kulkee tällä samalla nimellä.

– *Visionnaire*-sanaa merkityksessä "näki" käytettiin myös sellaisesta henkilöstä, joka haaveili tai oli uskonnollinen mystikko. Eräs kuuluisa uskonnollinen mystikko

Couperinin aikaan oli Madame Guyon, joka oli kokonaisen uskonnollisen liikkeen (*quiétisme*) johtohahmo ja katolisen kirkon tuomitsema.

Clark arvelee tämän otsikon viittaavan vapaamuurareihin. (Ks. seur. osa.)

La Misterieuse

salaperäinen, salainen

Clark arvelee tämän otsikon viittaavan vapaamuurareihin. Vapaamuurarius on sikäli mahdollinen, että Stuartien suku toi sen seurueensa mukana Ranskaan 1600-luvun lopulla. Tällä aatteella oli siinä seurueessa poliittisia tarkoituksia, nimittäin vaikuttaa siihen, että Englannissa tapahtuisi Stuartien restaurointi.

La Monflambert

Mahdollisesti François Fognier (Fagnier) de la Monflambert (1681–1737), lainoppinut rikosoikeudessa Châteletissa, tai hänen vaimonsa Anne Darboulin. Annen isä oli arvoltaan kuninkaan ensimmäinen viinikauppias.

La Muse Victorieuse

voittoisa muusa

Les Ombres Errantes

harhailevat varjot

Tuonelan henkiä; ne esiintyvät monissa näytelmissä ja oopperoissa.

Teatterilaisia pidettiin niin synnillisinä, että he saivat kunnollisen hautauksen vain jos he ennen kuolemaansa irtisanoutuivat ammatistaan. Moni ei halunnut tai ehtinyt tehdä näin. Couperinin edesmenneissä tutuissa ja ystävissä oli varmasti monia, jotka eivät siten saaneet viimeistä voittoa ja siunausta. Heidätkö sielunsa vaeltelivat ilman paikkaa?

26. ordre

La Convalescente

toipilas

Couperin sairaana.

Gavote

La Sophie

Sophi on Persian kuningas Ismaël, joka solmi rauhan *le Grand Turcin*, osmannien sulttaanin Muhammed IV:n, kanssa. *Sophi* tarkoittaa myös tietäjää. Gherardilla on näytelmä *Mezetin en Grand Sofi*. Kaikenlaiset orientaaliset henkilöt ja paikat olivat suuresti muodissa: esimerkiksi Harlekiini esiintyi suurvisiirinä, sulttaanin suosikkina, Ahmetina jne. Turkkilaiset, kiinalaiset, persialaiset, inkat, intialaiset ym. olivat suosittuja hahmoja eksotiikannälkäläiselle yleisölle. Mm. Molièren näytelmässä *Le Bourgeois gentilhomme* eli *Porvari aatelismiehenä* porvaria harhautetaan valeturkkilaisilla.

L'Épineuse

épine – orjantappurapensas, ohdake; piikki kuten cembalon kynsi

Tässä on ilman muuta kyse sanaleikistä, kuten Couperinilla usein muuallakin. Se voisi merkitä jotakin tai vaikka kaikkia seuraavista:

– spinetin (*épinette*) soittaja

– Hankala. Kappaleen neljäs couplet on Fis-duurissa, jonka etumerkintä on kuusi ristimerkkiä. Jo etumerkintä vaikuttaa ikään kuin ohdakekimpulta tai -pellolta. Tämä sävellaji oli Couperinin aikana erittäin harvinainen ja oli varsin hankala, "ohdakkeinen".

– Spinetta, Italialaisen Komedia -teatterin näyttelijätär, Angelo Constantinin (ks. I:5: L'Angélique) käly.

La Pantomime

pantomiimi

Clark kertoo, että Gherardin näytelmäkokoelman eräässä näytelmässä Scaramouche soittaa kitaraa. Pasquariel hiipii hänen taakseen ja pelästyttää hänet alkamalla lyödä tahtia hänen olkapäihinsä. Siksi Couperin antaa esitysohjeen "avec grand précision" : erittäin täsmällisesti.

27. ordre

Kun neljäs cembalokirja ilmestyi 1730, Couperin oli ollut sairaana jo pitkään. Vuonna 1723 hän oli jo luovuttanut St-Gervaisin urkurin tehtävät serkulleen Nicolasille ja kaksi vuotta ennen neljännen cembalokirjan ilmestymistä hovin cembalistin tehtävät tyttärelleen Marguerite-Antoinetille. Hän ei myöskään pystynyt valvomaan cembalokirjansa kaivertamista. (Ks. IV cembalokirjan esipuheen selitykset.)

Tämän viimeisen sarjan teemana on Couperinin tietoisuus elämänsä ja uransa loppumisesta sekä tunne, kenties jonkinasteinen katkeruuskin, sen johdosta, että hän ei ollut saanut ansaitsemaansa täyttä kunnioitusta. Vaikka Couperin toimi kuninkaan hovissa ja korkea-aateliston piirissä, oli hän kuitenkin palkollinen ja yleensä cembalon ääressä, olipa sitten produktion kunniasta nauttiva säveltäjä häntä vaikka kuinka paljon vähemmän taitava. Hovissa ja sen lähimmässä piirissä Couperinia suosittiin erityisesti silloin, kun tarvittiin italialaistyyllisen musiikin spesialistia ja taitavaa continuo-soittajaa. Ludvig XIV:n cembalo-opettajavalinta oli Buterne, Couperinin collega kuninkaan kappelista. Myös Gabriel Garnier toimi hovissa cembalistin. Sijaishallitsijan ajan suosituin säveltäjä oli Jean-Joseph Mouret, joka toimi Kuninkaan Italialaisessa teatterissa, Oopperassa ja Comédie Françaiseissa. Varsinkin Louis Marchand nautti suurta suosiota ja mainetta virtuoosisen – mutta jossain määrin pinnallisen – musiikkinsa ansiosta. Tiheästi toisiaan seuraavat *divertissementit* vaativat aina uutta ja uutta musiikkia, joka oli viihdyttävää mutta ei kenties aina kovin syvällistä. Ensimmäisen cembalokirjansa esipuheessa Couperin ilmoittaa pitävänsä aina enemmän siitä mikä häntä liikuttaa kuin siitä mikä häntä hämmästyttää.

Tässä sarjassa Couperin viittaa itselleen asettamaansa tehtävään yhdistää ranskalaisen ja italialaisen musiikin parhaimmat piirteet, missä hän olikin kaikkein suurin mestari. Viimeisen cembalokirjan viimeinen sävellys on "Saillie", jolla hän tarkoitti äkillistä (ja lopullista) poistumista. Couperin kuoli kolme vuotta tämän cembalokirjan ilmestymisen jälkeen 12.9.1733.

L'Exquise

erinomainen, valikoitu, suurenmoinen, hienostunut

Suurenmoisesta kauneudesta tai kaunottaresta voidaan sanoa "exquise".

"Exquis"-sanan merkitystä selittää Furetière mm. seuraavalla esimerkillä, joka sopii kuin sattuman kautta juuri tähän yhteyteen: "Tout ce livre est plein de pensées exquis, de sentiments exquis, d'observations, d'experiences exquis & curieuses." (Koko tämä kirja on täynnä erinomaisia ajatuksia, erinomaisia mielipiteitä, sekä erinomaisia ja harvinaisia huomioita ja kokemuksia.)

Les Pavots

unikot

Unikoista valmistettua oopiumia käytettiin kipu- ja unilääkkeenä. Couperin oli sairastanut neljännen cembalokirjan ilmestyessä jo pitkään. Hän oli hyvin tietoinen siitä, että tämä kirja tulisi olemaan hänen viimeinen julkaisunsa, minkä hän ilmaisikin esipuheessa ja viimeisen osan nimellä (ks. Saillie).

Les Chinois

kiinalaiset

Regnardilla yhdessä Dufresnyn kanssa on näytelmä *Les Chinois* (1692), jossa aiheena ovat ranskalaisen ja italialaisen komedian erot ja yhdistäminen. Ranskalainen teatteri eri muodoissaan ja italialainen komedia olivat kilpailleet pitkään samoin kuin ranskalainen ja italialainen musiikkityyli. 1700-luvun alussa kiihtynyt kiistely italialaisen ja ranskalaisen oopperan paremmuudesta meni niin pitkälle, että sitä alettiin kutsua nimellä "guerre de bouffons" eli narrien sota. Couperin oli jo varhain säveltänyt Corellin triosonaattien innoittamana oman "italialaisen" triosonaattinsa, tosin ensiksi salanimellä, ja kehottanut cembalonsoiton oppikirjassaan 1716 yhdistämään ranskalaisen ja italialaisen musiikin parhaat piirteet uudeksi täydelliseksi tyyliksi, jolle hän antoi nimeksi nimesi "le goûts-réunis" eli yhdistetyt tyylit. Tämän nimen hän antoi toiselle kamarimusiikkikokoelmalleen (1724).

Toisaalta on myös hyvä muistaa, että *chinoiserie*, Kiinasta mallinsa hakeva huoneiden ja huonekalujen koristelu, oli ollut jo hyvän aikaa muodissa.

Saillie

hyppy, uloke, syöksähdys, karkuun juokseminen

Voi tarkoittaa älykästä vitsiä. Ajattelen kuitenkin, että tässä on kyseessä yksi sanan vanhoista kuvaannollisista merkityksistä: Couperinin hyppy pois näistä tehtävistä, hänen viimeinen cembalosävellyksensä.